

A 2023-as év Kosáry Domokos-díjasa: Fonyó Istvánné a BME OMIKK ny. főigazgatója, a TMT folyóirat idén leköszönő főszerkesztője

2013-ban a Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár (KDKL) kezdeményezésére a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE) jogelőd intézményének Szenátusa Kosáry Domokos-díjat alapított a könyvtár névadójának, tudományos szervező könyvtárigazgatójának tiszteletére. A tudós születésének 100. évfordulója alkalmából alapított díjjal őrizzük és megmutatjuk azt a szellemi méltósággal és cselekvő erővel létrehozott időtálló értéket, amit Kosáry Domokos a gödöllői egyetemen, annak könyvtárában és egész élete során alkotott. Törekvésünk, hogy minél szélesebb körben megismertessük Kosáry könyvtárosi munkáját és mindenkor, minden helyzetben tanúsított emberi nagyságát és tartását.

A díj a könyvtári, levéltári munka szervezésében elért kimagasló eredmény, a könyvtár érdekében, a könyvtárügyért kifejtett támogatás, illetve az egyetemtörténeti, agrártörténeti kutatásokban végzett magas szintű tevékenység elismeréseként, a történettudomány területén végzett elkötelezett, kimagasló történész munkáinak megbecsüléseként adományozható egyetemi és egyetemen kívüli személyiségeknek.

A díj 2023. július 6-án került átadásra immár tizenegyedik alkalommal a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Szenátusának tanévzáró ünnepi

ülésén az impozáns Gödöllői Királyi Kastély Lovardájában. A MATE Szenátusa a Kosáry Domokos-díj Kuratórium javaslatára a díjat *Fonyó Istvánné* nyugalmazott könyvtári főigazgató, a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* című országos könyvtár- és információtudományi szakfolyóirat idén leköszönő főszerkesztője, a hazai könyvtárügy elkötelezett szaktekintélye részére adományozta az egyetemi könyvtárakért és a tudományos tájékoztatás területén végzett több évtizedes kimagasló munkássága, valamint követendő kivételes emberi értékei elismeréseként.

Fonyó Istvánné átveszi a díjat Gyuricza Csaba rektortól
Fotó: Goddard Paula, MATE

Fonyó Istvánné gondolatai a díj átvétele alkalmából

„Nagy megtiszteltetés ez a díj, nagyon köszönöm a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemnek és a Kosáry Domokos-díj Kuratóriumnak. Egyben köszönetemet fejezem ki a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Műszaki Könyvtári Szekciónak a díjra való támogató előterjesztésért.

Egy ilyen rangos díj átvétele visszpillantásra és elgondolkodásra készteti az embert. Miért tartottak erre a díjra alkalmasnak, mire is lehetek büszke? Átgondolva eddigi életutam, felidéződik bennem életem hét és fél évtizedének számos szakmai és egyéb történése, eseménye. 1966-ban közgazdasági érettségivel indultam el Bajáról Debrecenbe, ahol elvégeztem a népművelés-könyvtár főiskolai szakot, majd hamarosan a Városi Könyvtár munkatársaként lehetőséget kaptam arra, hogy megalapítsam a Zenei Könyvtárat elsőként Magyarországon. Tovább bővítve ismereteimet, az ELTE-n könyvtár szakon diplomáztam, ahol igazán nagy mesterektől tanultam választott hivatásom. 1976-tól nyugdíjazásomig, harminchat éven át a Budapesti Műszaki Egyetemen dolgoztam. Az ország legnagyobb műszaki könyvtárában korszerű, innovatív eredményeket értünk el munkatársaimmal.

Jó érzés, hogy a könyvtárügy fejlődésével, az olvasói és társadalmi igények növekedésével mindenkor lépést tudtunk tartani a könyvtárban. Zárt raktárak helyett szabadpolcos olvasótermek jöttek létre, mélyraktár épült, közösségi terek alakultak. A könyvtári informatika gyors fejlődését követve, bevezettük az integrált könyvtári rendszert, elsőként Magyarországon. Ugyancsak elől jártunk az országos osztott katalogizálás megteremtésében számos hazai könyvtárral együttműködve. A kutatók munkáját segítő kezdeményeztem és szerveztem Magyarországon elsőként nemzetközi adatbázisok közös, konzorciális előfizetését. Ilyen volt a Springer folyóiratok, majd a Chemical Express adatbázis kedvezményes előfizetése. Ezek alapozták meg 2001-től a hazai EISZ szolgáltatást, amely nemzetközi és magyar elektronikus tudományos és közművelődési tartalmak használatát teszi lehetővé nemzeti licenc vásárlása útján, érintve minden felsőoktatási és tudományos könyvtárat, illetve intézményt.

Fonyó Istvánné átveszi a díjat Koósné Török Erzsébet kuratóriumi elnöktől
Fotó: Goddard Paula, MATE

Pályafutásom fontos állomása volt a BME OMIKK létrejöttében való részvétel. Megadattott, hogy én menedzselhettem a BME Központi Könyvtára és az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár kormányhatározat alapján elrendelt összeolvadását. Két különálló egységből sikerült egy új, összetartó közösséget létrehozni, folyamatosan fejleszteni.

Szintén kiemelt tevékenységem volt, hogy nyugdíjazásom után, 2013-ban átvettem a nagy múltú *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* (TMT) folyóirat szerkesztését, amelynek az elmúlt 10 évben önkéntesként voltam a főszerkesztője. A TMT oldalain a hazai könyvtári élet legnevesebb szerzőinek írásai kerültek közlésre. Tudományos vitáknak is helyet adtunk, szót kaptak a pályájuk kezdetén álló kollégák is, akiknek cikkei a doktori cselekményük részeként is hivatkozhatók. Az idén 70 éves TMT az elmúlt években a technikai elvárásoknak megfelelően folyamatos átalakuláson ment át, valamennyi évfolyama digitalizálásra került, és online elérhető.

Meghatódtam, amikor átvehettem a Kosáry Domokos-díjat. Úgy vélem, ez az egyéni teljesítmény értékelése, de ugyanakkor a csapatmunkáé is. Sok kiváló kollégával dolgoztam együtt, és a díj az ő elismerésüket is jelképezi.

A Kosáry Domokos szellemi örökségének megőrzésére és ápolására létrehozott díjat szakmai életpályám végső lezárásakor *életmű díjammak tekintem, amely korábbi állami, szakmai elismerések után életem ajándéka.*

Fonyó Istvánné bemutatása, szakmai életútja a díjra történő ajánlás¹ alapján

A legnagyobb hazai műszaki könyvtár élén

Fonyó Istvánné (1948-) a BME OMIKK nyugalmazott főigazgatója, a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* (TMT) című folyóirat idén leköszönő főszerkesztője Baján járta alsóbb iskoláit. Érettségi után előbb a népművelés-könyvtár szakot végezte el Debrecenben, majd ezt követően az ELTE Bölcsészettudományi Karán könyvtár szakon szerzett okleveles könyvtáros diplomát. 1969-1976 között Debrecenben a Városi Könyvtár Zenei Könyvtárának vezetője volt hét éven át.

1976 májusában kezdett dolgozni a BME Központi Könyvtárában. Először a Gyarapítási Osztályon, majd 1991-ig tudományos titkárként tevékenykedett. 1991 augusztusától a Szakolvasó vezetője lett, s 1991. november 1-től általános főigazgató-helyettes. 1993. november 15-től 2000. június 30-ig Vásárhelyi Pál (akkori főigazgató) UNESCO kiküldetésének ideje alatt megbízott főigazgató, 2001. július 1-től BME OMIKK könyvtárigazgató, főigazgató-helyettes. Pályázati eljárást követően 2002. február 1-től a BME Egyetemi Tanács egybehangzó szavazatával nevezték ki a BME OMIKK főigazgatói feladatainak ellátására, mely munkakört ismételt pályázatokkal 2012-ig, nyugdíjazásáig betöltötte a legnagyobb hazai műszaki könyvtár élén.

Fonyó Istvánné igen aktív szakmai közéleti szerepet vállalt. Tagja a Magyar Könyvtárosok Egyesületének (MKE), vezetője az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) Tudományos és Szakkönyvtári Tagozatának, két cikluson keresztül elnöke volt a Magyar Periodika Körnek. Alapító tag, intézményi képviselő és 2007 őszétől 2012-ig elnöke a MOKKA Egyesületnek (Magyar Országos Közös Katalógus Egyesület). A Magyar Tartalomipari Szövetség elnökségi tagjaként éveken át volt a DAT Konferencia Könyvtár Szekció programszervezője és elnöke. Alapító tag és alelnök volt az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumában. Tagja volt a Magyar Szerzői Jogi Fórum Egyesületnek és az EISZ (Elektro-

Fonyó Istvánné elmondja köszönő gondolatait
Fotó: Goddard Paula, MATE

nikus Információszolgáltatás) Bizottságnak. Intézményi tagság keretében részt vett nemzetközi szervezetek munkájában is: LIBER – Európai Egyetemi Könyvtárigazgatók Szervezete; IATUL – Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Szervezete.

Számos elismerés, kitüntetés tulajdonosa, ezek a teljesség igénye nélkül: Szinnyei József-díj 2013; A Könyvtárügyért kitüntetés 2009 (Informatikai és Könyvtári Szövetség); Bolyai-Díj 2008. (Bolyai János Alapítvány); Pro Universitate 1999. (BME); Rektori Dicséret 1983, 1991, 1999. (BME); Miniszteri Dicséret 1987. (MKM).

Kiemelkedően fontos szakmai feladat életében, hogy megbízott, majd kinevezett főigazgatói időszakára esett az ország két nagy műszaki könyvtárának, a BME Központi Könyvtárnak (BME KTK) és az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtárnak (OMIKK) az összevonása a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem keretein belül 2001 júliusában. Ezt követően a rektori megbízottal együttműködve vett részt a BME OMIKK szervezetének és működésének kialakításában, amely igen összetett és nagyon nehéz feladat volt. Átalakítások, olvasói terek felújítása, megnyitása (a híres, sokak által ismert Nagyolvasó, szakolvasók, tankönyvolvasó, számos közösségi tér, számítógépterem), dokumentumok válogatása, megfelelő rendszerben való elhelyezése, a raktári rend kialakítása, továbbá a működéshez szükséges szabályzatok kidolgozása, elfogadása. 2001. október elején megalakult a BME OMIKK-ban a nagy jelen-

¹ Fonyó Istvánné ajánlása a Kosáry Domokos-díjra – Magyar Könyvtárosok Egyesülete Műszaki Könyvtáros Szekció nevében *Nagy Zoltán* tiszteletbeli elnök. Az életrajz forrása: „A legnagyobb hazai műszaki könyvtár története” című elektronikus kiadvány vonatkozó része, melyet *Emmertné Szerőczei Dóra* állított össze 2009-ben.

tőségű Nemzeti Kutatásnyilvántartási Osztály. A 2006-ban megrendelt átvilágítás eredményeként megállapítást nyert, hogy a könyvtár nagyszabású szervezeti átalakításon ment át, működése sikeres. 2008-ban ünnepelte a BME könyvtára fennállásának 160., az OMIKK 125. évfordulóját. Ezt az alkalmat az intézmény a két elődkönyvtár történetét bemutató kiállítással (Könyvtárak a műszaki felsőoktatás és a kutatás szolgálatában – 160 éves a Műegyetem könyvtára és 125 éves az OMIKK, "S a nagy munkához hordok egy követ..." Adalékok Eötvös Loránd életéhez és munkásságához) és előadásorozatokkal ünnepelte meg.

A *Tudományos és Műszaki Tájékoztató* (TMT) című országos szakfolyóirat szerkesztése, kiadása az intézmény keretében zajlott nyomtatott és 2002-től elektronikus formában. Fonyó Istvánné mint főigazgató 2002-től 2012-ig a TMT felelős kiadója volt. A könyvtár a lap elektronikus változatát elérhetővé tette az intézmény honlapján. A folyóirat hagyományos és internetes változatának megjelenését 2001-től támogatja a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Kollégiuma meghívásos pályázata.

További szakmai feladatok, eredmények, nem a teljesség igényével:

A 2002-ben kiadott *Csonka Jánosról* szóló multimédiás CD-vel folytatódott az OMIKK 1998-ban megkezdett "A magyar tudomány és technika nagyjai" című sorozata. 2003 és 2007 között még további 6 darabbal gyarapodott a sorozat, köztük olyan világhírű tudósok életművét feldolgozó CD-vel, mint például *Bay Zoltán, Bláthy Ottó, Déry Miksa, Zipernowsky Károly és Wigner Jenő*.

A Magyar Folyóiratok Tartalomjegyzékeinek Kereshető Adatbázisa (MATARKA) résztvevői közül a BME OMIKK 2007-től az egyik legtöbb folyóirat-tartalomjegyzéket feldolgozó könyvtár.

A bécsi székhelyű Nemzetközi Atomenergia Ügynekség Nemzetközi Nukleáris Információs Rendszerének (International Nuclear Information System angol rövidítése: INIS) magyarországi központja a BME OMIKK. A BME OMIKK állítja elő az INIS magyar inputját a magfizika és nukleáris energetika témakörében a Magyarországon megjelent publikációkról. Ennek fejében az INIS hozzáférési jogosultságot biztosít az intézmény számára.

2005. óta az NKA pályázati támogatásával elkezdődött a muzeális könyvek állagának javítása, illetve egyes művek restaurálása. A könyvtár a digitalizált gyűjteményeit a honlapján folyamatosan elérhetővé tette. Elérhetővé vált a Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye (1867–1944), a Magyar Építő Művészet (1903–1930), a BME Évkönyvek, *Bánki Donát* hagyatéka, a BME OMIKK Tudomány- és technikatörténeti archívuma, a TMT archív számai, *Pecz Samu* kéziratos naplója.

A BME tudományos folyóiratának, a *Periodica Polytechnica*-nak (PP) a szerkesztése, kiadása, terjesztése 2006. január 1-től a BME OMIKK-ban történik.

A könyvtár 2007-től bekapcsolódott az ENRICH (gazdagítás) címmel, az Európai Unió által indított ún. célzott digitalizálási projektbe. A projekt célja, hogy az Európa különböző kulturális intézményeiben fellelhető kézirat- és ősnymtatvány vagyon digitalizált formában elérhető részéhez egységes és hatékony hozzáférést biztosítson. A projektben a könyvtár 5000 rekord feltöltését vállalta.

A BME OMIKK, illetve jogelődje, az OMIKK 1956 óta volt folyamatosan képző és gyakorló intézmény. Az új szabályozásnak megfelelően 2009 januárjában kerestféléves képzési formában segédkönyvtárosi képzést indít a könyvtár. Az emelt szintű szakirányú képzést adó tanfolyamot akkreditáltak minősítették, és szerepelt az Országos Képzési Jegyzékben.

Fonyó Istvánné kezdeményezte és szervezte Magyarországon elsőként nemzetközi adatbázisok közös/konzorciális előfizetését. Ilyen volt a Springer folyóiratok, majd a Chemical Express adatbázis kedvezményes előfizetése. Ezek alapozták meg 2001-től az EISZ szolgáltatást, amely nemzetközi és magyar elektronikus tudományos és közművelődési tartalmak használatát teszi lehetővé nemzeti licenc vásárlása útján.

A BME OMIKK a Műszaki Szekció alapító intézményének utódjaként a szekció testületi támogatója volt mindenkor. Helyet biztosított különböző rendezvények számára, valamint a könyvtár intézményi képviselőt delegált a szekció vezetőségébe.

Fonyó Istvánné nyugdíjazásáig, 2012-ig állt az igen nagy múltú műszaki könyvtár élén, és különböző szintű vezetőként részt vett az egyetem életében is. Ezt követően 2013-ban vette át a TMT szer-

kesztését, amelynek az elmúlt 10 évben önkéntesként volt a főszerkesztője. A TMT oldalain a hazai könyvtári élet legnevesebb szerzőinek írásai kerültek közlésre. A folyóirat tudományos vitáknak is helyet adott. Szót kaptak a pályájuk kezdetén álló kollégák is, akiknek cikkei a doktori cselekményük részeként is hivatkozhatók. A TMT az elmúlt években a technikai kihívásoknak megfelelően folyamatos átalakuláson ment át. Valamennyi évfolyama digitalizálásra került, és online elérhető. Open access folyóiratként ingyenesen áll a hazai könyvtáros közösség rendelkezésére. 2023 tavaszán Fonyó Istvánné ny. főigazgató mint főszerkesztő elkészítette a 70 éves kiadványtól, hogy fia-

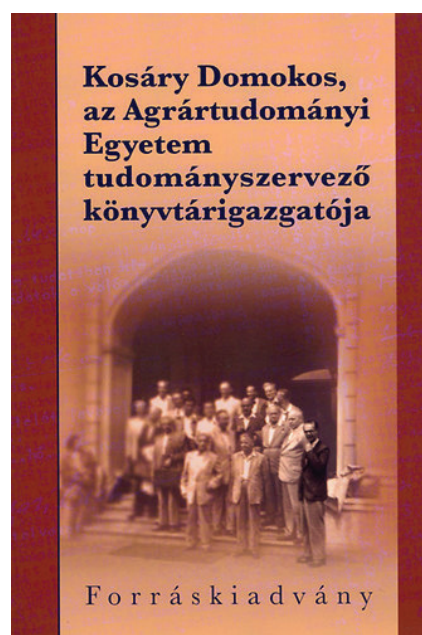
Kosáry Domokos (1913–2007) az MTA rendes tagja, nagy tekintélyű elnöke, Széchenyi-nagydíjas történész, a hazai és a nemzetközi tudományos élet és közélet kiemelkedő személyisége mellőzöttségének, félreállításának időszakában meghatározó egyénisége volt az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának, ahol 1952 októbertől 1957. őszi letartóztatásáig dolgozott. Kosáry széles látókörének, könyvtárügyi tájékozottságának köszönhetően előbb könyvtárosként, majd igazgatóként elévülhetetlen érdemeket szerzett a Központi Könyvtár szakmai és tudományos munkájának megalapozásában a szakszerű állománygyarapítás, a bibliográfiai és tudományos tevékenység, a széles körű kiadványcsere megszervezése, a külső kapcsolatok kiépítése révén. Kosáry az intézmény tudományos jellegének megerősítésére törekedett. Nagy elhatározása volt, hogy a Központi Könyvtárat az agrártörténeti kutatások bázisává fejleszti. Az *Agrártörténeti Munkabizottság*, az *Agrártörténeti Szemle Historia Rerum Rusticarum* folyóirat és számos könyvtári kiadványsorozat elindítása, országos szakmai rendezvények kezdeményezése és megszervezése is nevéhez kötődik. A könyvtár szakmai munkájának magas színvonalát a szélesebb szakmai közvélemény is elismerte. Számos szakember kereste fel Gödöllőt tapasztalatgyűjtés céljából, és 1957. július 12–13-án az Országos Könyvtárügyi Tanács ülésének is a gödöllői Központi Könyvtár adott otthont.

talabb utódjának adja át a helyét. Ezzel lezárult a közel öt és fél évtizedes szakmai tevékenysége.

A könyvtár külső partnereivel, valamennyi országos és felsőoktatási könyvtárral is jó kapcsolatot alakított ki, kamatoztatva azokat az általa vezetett könyvtár, s egyben az egész könyvtárügy számára.

Külön meg kell említeni, hogy Fonyó Istvánné a szakmai munka mellett mindig a szívén viselte munkatársai sorsát. Felkarolta az előremutató egyéni kezdeményezéseket, s a bajban lévő kollégái is számíthattak rá, hogy legyőzve a nehézségeket, folytatódhasson a közös munka. Ez az emberi figyelem különlegessé tette példaadó személyiségét.

Kosáry mindenkor igyekezett kivívni és megőrizni a könyvtár rangját, tekintélyét, s elismertetni a könyvtárosok semmivel nem pótolható szerepét. Meg kell említeni tárgyilagos, reális helyzetrajzait, érvrendszerének belső logikáját, melyek az éves és féléves jelentéseit, egy-egy témakörben írt fel-

Kosáry Domokos, az Agrártudományi Egyetem tudományszervező könyvtárigazgatója: Forráskiadvány a Magyar Agrártudományi Egyetemen, Kosáry Domokos alkalmazása alatt keletkezett, a Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltárban őrzött iratokból. Szerkesztette Koósné Török Erzsébet és Kissné Bognár Krisztina. Bevezető tanulmány: Solti László és Koósné Török Erzsébet. Gödöllő, Szent István Egyetem K., 2015, 247 p., ill., részben színes

jegyzéseit, leveleit jellemezték. Azt tűzte ki célul, hogy a közgyűjtemény „határozott arculatú, gödöllői székhelyű, valóban központi jellegű, tudományos színvonalú, olyan könyvtárrá fejlődjék, mely az egyetemen belül és a többi tudományos könyvtár sorában hiánytalanul be tudja tölteni az őt megillető helyet [...]” – kiemelés 1955. szeptember 10-én kelt tájékoztatójából.

Az idén 100. éve született *dr. Walleshausen Gyula* (1923–2010), Kosáry egykori munkatársa, a nevének felvétele alkalmából rendezett egyetemi ünnepségen a következőt fogalmazta meg: „Kosáry kiemelkedő tagja volt annak az eredeti hivatásából kiszorított csapatnak [...] akik – a diktatúra afféle tudós rabszolgáiként – a tudomány iránt elkötelezetten mentették, majd gyűjteményekké rendezték a nemzet pusztuló-kallódó szellemi kincseit, s közben megszervezték, s – a történelem fintoraként – magas szintre emelték a hazai könyvtárügyet.”

Kosáry Domokost 1995-ben a Gödöllői Agrártudományi Egyetem (a MATE jogelőd intézménye) díszpolgárrá fogadta. A nevét viselő Könyvtár főbejáratánál emléktábla idézi egyik jelentős, máig érvényes gondolatát: „Az alkalom fel nem ismerésén, a tévedésen, a bizonytalanságon a legjobb szándék sem segít [...] A reális szem, a döntés és határozott cselekvés képessége viszont, akár kockázatvállalás, akár kompromisszum van soron, meg tudja sokszorozni az erőt.” - Kosáry Domokos, 1983.

A Kosáry Domokos-díj zöld színű háttérrel 235 x 235 mm nagyságú keretdobozban elhelyezett, egyoldalas, bronzból készült, 97 mm átmérőjű érem, mely *Csikai Márta* Munkácsy-díjas szobrász alkotása.

Kosáry Domokos-díj

A díj Alapító Okirata rögzíti az elismerés létrehozását, az adományozás rendjét és feltételeit. A díjat 5 fős Kuratórium gondozza, s javasolja egybehangzó döntését követően évenkénti odaítélésre a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Szenátusának.

2023-ig 11 fő (évente egy), mellette 3 fő posztumusz vehette át a Kosáry Domokos-díjat a szabályzatnak, illetve a Kuratórium és a Szenátus döntésének megfelelően.

Gödöllő, 2023. július 6.

Koósne Török Erzsébet
ny. főigazgató, a Kosáry Domokos-díj Kuratórium elnöke

Molnár Szilvia
könyvtárvezető, MATE Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár

Katona Adrienn
a Kosáry Domokos-díj Kuratórium titkára, MATE Rektori Kabinet